

da je nemačka slavistika takođe veoma snažno prisutna, da su francuski rezultati veoma skromni po obimu, a američki veoma bogati, naročito posle drugog svetskog rata«. Međutim, brojem izabranih tekstova i njihovim obimom daje se prednost Peri-Lordovoj školi. Taj drugi deo knjige svaki bi kompetentni znalac sastavio na drugi način, u zavisnosti od toga kome bi pristupu, autoru, metodu ili problemu dao prednost. Ovo saznanje čini pomalo izlišnim postavljanje pitanja kakva su: da li je dobar izbor autora i tekstova, da li su skraćivanja i preuzimanja odlomaka iz velikih celina u principu dobra i da li su u konkretnom slučaju dobro izvedena, da li izbor otvara uvid u raznolikost pristupa i gledanja na našu usmenu epiku u XX veku.

Ka poetici narodnog pesništva je knjiga podsticajna zato što ova pitanja postavlja, a ne zato što ih rešava; to je zanimljiva knjiga i kad se nagovešteni odgovori ne prihvataju, knjiga sa kojom se može sporiti, bez namere da se ospori da je korisno što se pojavila.

Marija Kleut

B. N. Putilov, Geroičeskij epòs černogorcev, Akademija nauk SSSR, Institut etnografii im. N. N. Mikluho-Makleja, »Nauka«, Leningrad 1982, 240 str.

Nakon monografije posvećene ruskoj i južnoslavenskoj epici u cjelini, autor smatra ovu knjigu jednom od nužnih »karika u lancu« teorijskih i povijesnih istraživanja narodne junačke epike, koja imaju značajno mjesto u suvremenoj folkloristici.

Junačka crnogorska epika (kraj XVII—XIX. st.) promatra se u ovoj knjizi kao karakteristična pojava kasne etape usmenog epskog stvaralaštva. Knjiga je podijeljena na pet poglavlja: **I. Epska sredina i epski pjevači, II. Opće epsko južnoslavensko nasljeđe u Crnogoraca, III. Junačko-povijesna crnogorska epika**

XVIII—XIX. st., IV. Epski junaci. Epski neprijatelji, V. Vrijeme i prostor u epici.

U knjizi se govori o sižeima, likovima, historizmu, poetskoj specifičnosti epike; upozorava se na vezu s klasičnom junačkom epikom i na karakter njezine promjene. Pokazano je kako je u crnogorskim pjesmama tekao proces buđenja nacionalne svijesti, kako su se u njima odrazile povijesne veze Rusije i Crnogoraca u XVIII. i XIX. st. Odajući dužno priznanje jugoslavenskim folkloristima koji su mnogo učinili na skupljanju, publiciranju, tumačenju povijesti crnogorske epike, koji su upozorili na umjetničku i idejnu bit pjesama i, na kraju, dali mnoge »blještave« interpretacije tekstova pjesama, B. N. Putilov ipak upozorava da u tim istraživanjima nema dovoljno općeteorijskih rezultata i dostignuća suvremenog bavljenja epikom. Tako se povijest crnogorske epike promatrala izvan općih epskih procesa. Autor je stoga nastojao smanjiti taj otklon i šire uključiti karakteristike crnogorske epske poezije u općeepski kontekst. Naravno, pri tom je uzimao u obzir, ali se i kritički odnosio prema rezultatima polustoljetnog proučavanja crnogorske epike.

Među problemima koji su vezani uz proučavanje narodne junačke epike, temeljnim se javlja problem historizma — ne u ograničenom smislu kako ga shvaća historijska škola, već šire: pojam historizma baca svjetlo na sve strane epike — i prema sižeju i prema umjetničkoj strukturi, likovima, stilu, karakterističnom prostoru i vremenu. Putilov je istaknuo osnovne aspekte tog problema u djelima jugoslavenskih autora (kronika i epski smisao; pjesma i predaja; realizam i fantazija; povijest i poezija) i polemizira s njima.

Jugoslavenski folkloristi posebnu su pažnju obratili na dva osnovna tipa crnogorskih pjesama: pjesme-kronike i pjesme »više razvijene«, »slikovitije«, s karakterističnim »dramatskim obratima«, s »izgrađenim« likovima junaka. Putilov smatra da takva podjela na ta dva tipa

u načelu nije dovoljno opravdana. U znanstvenom pristupu epici, upozorava Putilov, veoma su rašireni pogledi da je povijesna predaja izvor junačke epike, a odrazilo se to i u radovima jugoslavenskih autora posvećenim crnogorskoj epici.

Naravno, s takvim pristupom se autor ne slaže. Pjesma nije mogla nastati obradom predaje, kaže Putilov, ona se izgradila po svojim zakonitostima i odabire iz događaja i života na svoj način. Predaja je više empirijska, ali i manje organizirana, ona odabire iz narodnih znanja više stvarnih detalja, u njoj osjećamo lokalni kolorit, biografske crte, neposrednu prisutnost pripovjedača. Sve se to ne može jednostavno ugraditi u poetsku strukturu pjesme. Mnoge činjenice bez kojih predaja ne može biti, ne ulaze u pjesmu. S druge strane, predaje znaju komentirati pjesme i čak ispravljati netočnosti u njima.

Istodobno je nesumnjiva zavisnost mnogih predaja od pjesama, mnoge se opiru na pjesme i u svojoj biti su prepričane pjesme, obojene usmenim pripovijedanjem. »Mora se uzeti u obzir da je prepričati pjesmu mnogo lakše negoli 'prepjevati' predaju, čak štoviše, ovo drugo je često nemoguće« (str. 223), reći će Putilov.

Realna povijesna slika stanja crnogorske epske tradicije ne potvrđuje koncepcije izložene u djelima jugoslavenskih znanstvenika, kako naglašava autor. Problem historizma crnogorskog epa (njegov stadijalni sastav), razriješt će se u povijesno-tipološkoj metodologiji i teoriji, koje imaju ključno značenje za suvremeno proučavanje epike. Dokazano je, kaže autor, da junačka epika kao jedna od univerzalnih formi folklornog stvaralaštva ne nastaje oblikovanjem i opisivanjem realnih činjenica povijesti i konkretnih povijesnih likova — u njezinim izvorima leže drevni slojevi etničke povijesti koja se osmišljava i potvrđuje u jeziku mita. Daljnja povijest epskog stvaralaštva, kako smatra Putilov, jest povijest uzročno-posljedičnih transformacija i evolucijskog razvo-

ja epike u njezinu susretu s novim epohama u povijesti naroda i razvoju narodne svijesti.

Svojsva koja je historijska škola smatrala u narodnoj epici izvornima, u stvari se pokazuju kasnijim tekovinama i umjetničkim otkrićem. Izvori toga što istraživači nazivaju konkretnim historizmom i epskim realizmom nalaze se već u klasičnim oblicima epike, koja izrasta iz arhaične epike, upijajući je i zadržavajući u sebi njezine tragove.

Tako je i s južnoslavenskom epikom. Međutim, u crnogorskom epskom stvaralaštvu posebna je situacija. Rijetki su prijelazi od epskog historizma klasičnog tipa ka historizmu konkretnom: epska tradicija u svojim klasičnim oblicima, koja je dala život novoj epici, nije bila shvaćena antagonistički i nije bila usvojena u novim oblicima onako kako je to često bilo u drugim krajevima. Nova epika zauzela je svoje mjesto paralelno sa starom zato što je veoma jasno odijeljena od nje svojim bitnim svojstvima. Naravno, živo postojanje klasične epike, upozorava Putilov, odrazilo se na novu epiku u obliku mnogih izravnih utjecaja i reminiscencija, a također u načinu stvaranja pjesama prelaznog tipa.

Crnogorska epika sačuvala je svoju tipološku samostalnost i potvrdila zakonitost svog nastanka i posebnost svoje umjetničke prirode. U tom smislu crnogorska epska poezija posebno je zanimljiva za suvremeno bavljenje epikom, ona potvrđuje znanstvenu pravilnost poznatih zakona epskog stvaralaštva i procese povijesnog razvoja epike. Stoga joj se Putilov obratio kao iznimci koja mu je potvrdila pravilo!

Knjiga B. N. Putilova vrijedan je prilog teorijskom istraživanju našeg usmenog stvaralaštva i vjerujemo da će biti poticaj i putokaz sličnim istraživanjima.

Tanja Perić-Polonijo